

Programma De Atramento Pecvliari Literatorvm Pigmento : Qvo Simvl
Ad Panegyrin Scholasticam Declamationibvs Qvibvsdam Nonnvllorvm
Dvcalis Anna-Sophianeï Apvd Scheningenses Alvmnorvm Solennem D.
XXIII. Septembr. Ab Hora IX. Antemeridiana Ad XI. Bono Cvm Deo
Celebrandam Qvoslibet Bonarvm Artivm Patronos Favtores Cvltoresqve
Officiose Invitari Volvit Ac Stvdiose Sigismvndvs Andreas Cvno Dicti
Anna-Sophianeï Rector ; [Dabam Scheningæ d. XXI. Septembr. anni ...
MDCCXX.]

Helmstadi[i]

Cuno, Sigismund Andreas

4 Hist.lit.IX,1(5)

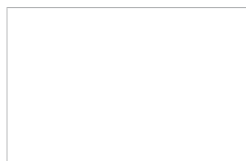
https://collections.thulb.uni-jena.de/receive/HisBest_cbu_00034281

Lizenz: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

urn:nbn:de:urmel-a12c6975-b568-4d6e-aa0f-056bf2f50b3d-00019914-17

Lizenz: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

PROGRAMMA
DE
ATRAMENTO
PECVLIARI LITERATORVM
PIGMENTO

QVO SIMVL

AD

PANEGYRIN SCHOLASTICAM
DECLAMATIONIBVS QVIBVSDAM
NONNVLLORVM DVCALIS ANNA-SOPHIANEI
APVD SCHENINGENSES ALVMNORVM
SOLENNEM

D. XXIII. SEPTEMBR. AB HORA IX. ANTEMERIDIANA
AD XI. BONO CVM DEO CELEBRANDAM

QVOSLIBET BONARVM ARTIVM

PATRONOS FAVTORES
CVLTORESQUE

OFFICIOSE INVITARI VOLVIT AC STVDIOSE

SIGISMVNDVS ANDREAS CVNO

DICTI ANNA-SOPHIANEI
RECTOR.

Helmstadt

typis SALOMONIS SCHNORRII.

urn:nbn:de:urmel-a12c6975-b568-4d6e-aa0f-056bf2f50b3d-00019914-17

LECTVRIS

albusque dies hora albaque currat!

PROVECTOS ætate Musarum mansuetiorum cultores, omne suum ad ingenuas artes qui contulere studium, ea debere percepta penitus habere ac pertractata, quibuscum singulis diebus negotium ipsis est, nemo inficiabitur, multo minus inglorium illis esse, aut indecorum, quisquam asseret. Oportet quippe ipsos, veluti alios cuiuslibet generis artifices, sua, nocturna diurnaue manu quæ versant, arma, vel, si mavis, instrumenta, ad usum commodiora, cognoscere. Nosse decet elementa sive literas: nosse decet pennam: nosse decet chartam: nosse decet atramentum. Peculiariibus proinde hucusque programmatis, publicam in lucem Auditorum gratia emissis, persecuti sumus singula. Actum de *Literis* seu Invento earum præstantissimo: actum de *Penna*, haud ignobili artis instrumento: actum de *Charta*, eximio Numinis benignissimi dono. Illa namque sunt, rem literariam quæ tangunt propius: illa sunt, quibus adolescens liberalis, suum qui pectus bonis consecravat artibus, nequit carere: illa sunt, unde fructus haud exiguus ubertim in ipsum redundat. Pergentes itaque ad illud, quod superest, bonisque itidem affine literis, hoc programme de *Atramento*, illo peculiari *literatorum pigmento*, paucis agemus. Atramentum igitur, in latiori acceptum significatione, nigrum denotat colorem. Cum vero idem non unius sit generis, sed variis iam olim adhibitus legatur usibus, adiectis ex epithetis venit discriminandus. Occurrit enim *Atramentum sutorium*, quod ad corium denigrandum, calceosque inde consuendos, præparant sutores, nigredinem ducens tenacissimam, adeo, adpersæ ut maculæ sint ineluibiles. Datur præterea *Atramentum tinctorium*, quo linthea, lanæ, panni, vestes, aliaque id genus in baphiis seu tinctorum officinis ab infectoribus imbuuntur. Est quoque *Atramentum tectorium*, quo a tectoribus incrustationes domuum parietumque, nec non similia, teguntur & colorantur. Habemus etiam *Atramentum literarium & impresorium*, quo scribæ ac typographi utuntur in scribendo & literis tingendis æneis, quibus per orbem divulganda exscribunt. Verum enim vero cum diversum illud

illud Sutorum, Tinctorum atque Tectorum nihil nos attingat Atramentum, id missum facientes de Literatorum tantummodo iam quidem heic erimus solliciti. Literas scilicet caelo cum insculperent lapidibus, & stilo acuminato in tabellis ceratis aliisque exararent, haud ulla materia, seu colore, indigebant, quo easdem effigiarent oculisque repraesentarent. Aliis vero posteaquam instrumentis, calamis nimirum, & anserinis praecipue pennis, in arborum libris foliisque, nec non membranis & chartis, ceptum est scribi, opus aliquo habuere scriptores commodo liquore, quo characteres pingerent. Neesse igitur visum, quae humanae cupiditas est naturae, ut tinctura excogitaretur, cuius adminiculo tam absentes, quam multo etiam post nascituros, edoceremus, vicissimque iis de rebus doceremur, quas sciri atque cognosci sive nostra, sive absentium, sive utrorumque, haud parum interesset. Atque sic efficacior omni arte necessitas novum hoc literarum bonarum admovit praesidium. Quanam vero illa, & cuius coloris, fuerit tinctura, qua primitus usi, non immerito quaeritur. Plerumque nigram fuisse illam perhibent, quod etiam luculenter ipsa vox Atramentum innuit, quippe quae suam debet originem vocabulo Ater, quod in nativa significatione sua *Nigrum* denotat. Atque, ut mihi quidem videtur, color nigellus praeter ceteris omnibus scriptioni accommodatior & convenientior est iudicatus. Etenim cum usus Chartae, quae alba, repertus esset, literae haud inepte atro liquore in ipsa sunt notatae, ut ea ratione apparerent distinctiores, siquidem, iuxta tritum canonem, contraria, iuxta se posita, elucescunt clarius. Imperatores tamen legimus usos quondam esse colore purpureo, ex muricis cocti sanguine praeparato, utpote quo Edicta sua & Rescripta subnotarunt. Illustrabant quoque ac insigniebant Iureconsulti veteres non tantum ornatus causa, verum etiam ut accresceret maiestas, legum capita, sive initia, sinopide aut cinnabari: quinimo ipsos librorum titulos pigmento peculiari, ex minio quod temperatum, colorabant. Et quis dubitet, Themidis filios etiam nunc ob miniata Iuris capita Rubricas in ore habere, iisdemque Titulos, seu Inscriptiones, generatim designare. Vsum interim Atramenti esse perantiquum, de eo S. nos reddunt pandectae certiores. Fit nimirum eius mentio apud Ieremiam, magni spiritus prophetam. In eius enim vaticinatione Baruch, scriba, profitetur omnia sese verba, quae populo & Principibus Iudae praelegisset, excepta ex

ore Ieremiæ, atramento in librum conscripisse. Ut alia Novi Fœderis silentio iam loca præteream, in quibus similiter Atramenti occurrit appellatio. Quin & apud lumine divino afflatum Ezechielem Filio Dei, suos sibi electos notanti ac signanti, per intelligendam *ἡ σελήνη* metaphoram Atramentarium adscribitur. Quale autem illud fuerit Atramentum, quod sacri adhibuere Scriptores, determinare vix licebit. Neque enim color ille, quo literæ membranæ sive chartis illitæ, unius omni tempore fuit generis, neque una etiam ratione semper est preparatus. Nonnulli videlicet loco Atramenti succum usurparunt, mori imo etiam rubi moris expressum, qui tamen, quod literæ non sint diuturnæ, verum evanescent cum tempore, haud satis congruus scriptioni est habitus. Africæ populi ad scribendum usi nigro quodam humore, eoque glutinoso, in Sepiæ, piscis marini nigrioris, vesica latente: quamvis alii perhibeant, non ex memorato Sepiæ humore, sed potius sanguine, Africanos suum diluisse Atramentum, qui, teste Plinio, adeo niger, ut atramenti scriptorii vices facile possit supplere. Et forsitan a nigra huius Loliginis, vel Sepiæ, succo Saxones inferiores nigrum colorem illum, quo scribere sunt consueti, suo idiomate *Black* vocarunt, siquidem Sepia ipsa eorum lingua *Blackfisch* dicitur. Ne dicam, ab imperitis literarum osoribus, atro eapropter carbone notandis, Literatos per contemtum *Blackschmeißer* appellitari. Eiuscemodi vero Sepiarum in mari Brasiliensi adhuc hodie affluens dari perhibetur copia, sicuti Barlaeus in sua tradit Brasiliensi historia. Aliis alia coloris, quo literas pingent, placuit mistura. Hinc ex fornacium balinearumque fuligine certa ratione sibi Atramentum diluerunt, eoque ad volumina resque alias scribendas sunt usi, veluti cum Plinio refert Vitruvius, scriptor non suæ tantummodo artis apprime peritus, sed alias quoque scientias & disciplinas perdoctus. Incolis permagnæ insulæ africanæ Madagascar usitatum est Atramentum, quod paratur ex aqua, cum ligno arboris Arandranto tamdiu cocta, dum crassescat, sive debitam contrahat spissitudinem. Fertur illud esse mediocre, non tamen, qua nostrum, nigritudine: imo nec gummi requirere, eo quod lignum, unde excoquitur, sit resinosum. Quidam, in primis artis cryptographica studiosi, diversos latices alios indicant, docentes, quomodo lacte, vitriolo, sale ammoniaco, ceparum succo, & sic porro, queant scribi epistolæ, eaque ca-

veri

veri ratione, ut ne, si forsan interceptæ in alienas incidant manus,
 legi statim possint ac intelligi: qui tamen scribendi occulte modi
 facile possunt in lucem protrahi, nec sat fidi mysteriorum con-
 creditorum habentur custodes. Hac tempestate apud Eu-
 ropæos Atramentum solet commisceri ex chalcantho seu vi-
 triolo & gallis, in foliis quercuum prognatis, qui fructus
 hoc peculiare vulgo creditur habere, ut quotannis sive bel-
 lum, sive pestilentiam, sive annonæ fertilitatem prænunciet,
 prout aut musca, aut aranea, aut vermiculus in eo perfractio se
 dat conspiciendum. Optimum vero illud existimatur, quod ex
 dictis iam gallis querceis, chalcantho & vino, aqua pluviali ma-
 xime permixto, lente super prunas coquitur, coctum percolatur,
 percolatum in vas ore angustiori transfunditur, transfusum sube-
 re munitur atque ad usum reponitur. Eidem quoque, ne sit flui-
 dum nimis, aut chartam penetret, imo & lumen accedat scripturæ,
 minute contusum gummi potest addi, hac tamen cum cautione,
 ut servetur modus; alias enim non tantum fiet crassius, ut penna
 difficulter effluat, verum & ægre arefcet, quin ad paginas, picis in
 morem, lentescet. Immittitur pariter a nonnullis ipsi aliquantum
 vel salis, vel aluminis, ad prohibendum mucorem: quo tamen vix
 fuerit opus, præcipue, si vas, quo continetur, sit vitreum, atque æ-
 state in sole, hieme vero calidam ad fornacem modico in calore
 asservetur. Modum interea temperandi huiusmodi atramen-
 ti primus quis monstraverit, similiter quo illud tempore usui scri-
 ptionis inventum sit, haud plane exploratum habemus, neque ar-
 bitror quæri curiosius oportere, præsertim cum apud rerum gesta-
 rum Scriptores, quod equidem sciam, memoriæ non proditum, sed
 altum potius de eo sit silentium. Quoniam vero, ut prudenter
 scribit Plato, πρὸς τὴν χρείαν ἕκαστον πεποιημένον, ἢ πεφυκός, usus gra-
 tia unumquodque & factum est, & genitum, suum etiam usum
 habet Atramentum. Quod igitur ad Atramenti non tantum scri-
 ptorii verum & typographici (nam & hoc insignem eruditæ præ-
 stat operam) attinet usum, ille in figuratione potissimum consistit
 literarum, utpote quæ vel penna, vel aneis typis membranæ aut
 chartis imprimuntur. Et profecto constat inter omnes, nec quis-
 quam prudens diffitebitur, hoc nobile pigmenti genus adeo esse
 utile ac tam necessarium, ut nemo facile ipso carere aut velit, aut
 possit. Quoties enim nostræ mentis notiones in absentium ani-

mos infundere, vel, quæ cogitatione concepimus, tradere iisdem volumus; toties usus Atramenti est necessarius. Principes, aut amplissimo præditi magistratu, qui tum præsentibus, tum & absentibus, quæis præsumt, optime consultum cupiunt, leges promulgaturi salutare, quibus cives in diversis longeque remotis gubernent regionibus, rei num alius, quam Atramenti, subfidio id efficere possunt commodius? Abundantes doctrina & incredibili rerum varietate Viri, ingeniosas cum orbe erudito communicaturi inventiones, Atramentum advocent in usum, est necesse. Epistolam scripturus aliquam de rebus aut privatis, aut negotiis, ad reipublicæ utilitatem pertinentibus, sine atrii huius coloris adiumento facere haud profecto potest. Alia eius generis sexcenta ut heic premam silentio. Quemadmodum vero, ut poëta canit:

Non prodest, quod non lædere possit idem;

&, secundum Peripateticorum Patrem, ὅν ἐστι χρεία πρὸς τῶν ἐν χερσίν αὐτῶν καὶ τοῦ κακῶς, quarum rerum aliquis est usus, illis & recte & prave uti possunt: ita quoque idem nostro accidit Atramento. Utuntur namque illo admodum male, qui, ut putant, ingeniosa, sed parum honesta, illud ita attemperant ratione, ut, elapso temporis cuiusdam spatio, literarum evanescant ductus, seque lectionum oculis mire subducant. Abutuntur etiam nigro hoc colore, qui literas in chartam transcriptas certa quadam abstergent materia, deletarumque loco ei alias manu fraudulenta illinunt. Cuiusmodi frivolum inanem artificii scientiam, publico non parum certe detrimenti allaturam, istiusmodi rerum cupidis tradere quondam voluit Ioh. Baptista Porta in sua Naturali Magia. Similiter in liquorem hunc peccant innocuum, qui aliorum manum seu scriptionem nefarie haud verentur effingere, qui falsas subdole contextunt epistolas, qui veras scelerate corrumpunt, qui eis fraudulenter subscribunt. Quid autem de iis dicendum, qui eo procedere nequitia non perhorrescunt, ut atro Literatorum colore, quolibet honore digno, ipsi atrii in proximi contumeliam & non raro perniciem abutantur flagitiose. Cuius sane illi sunt fursuris, qui christianæ, quam Servator Optimus iis iniunxit, caritatis & obedientiæ aut obliti, aut prorsus ignari, Maiestatem lædunt, libellos conferciunt famosos, inque iisdem verbis proximo insultant aculeatis, &, quod non tolerandum, famam ipsius theonino dente rodere præge-

prægestiunt. Verum & hos, & multos alios istiusmodi pessimos boni Atramenti usurpatores hic in medio relinquimus, quoniam de iis agere nunc nec tempus suppetit, nec est animus. Interim Honoratissimos Dn. Lectores ea, qua decet in quemque, obsecro ratione, ut crastina luce, hora in Programmatis frontispicio designata, hac de materia peroraturum auscultare velint aliquem fidei nostræ commissum frugi discipulum. Ipsemet est *Jacobus Andreas Küster, Schenningensis*, qui per quadriennium pii, modesti atque industrii apud nos adolescentis functus est officio. Hic enim, postquam alii ante ipsum commilitiones diversis temporibus de Literis, de Penna, de Charta, rebus studiis bonarum artium cognatis, dixerunt, singulari in nigellum Literatorum colorem amore haud ita prolixa oratione latina *de Atramento eiusque Usu & Abusu* est acturus. Idem vero hoc suo laudabili conatu & studio etiam aliis *Quinque Commilitonibus*, haud degeneribus Musarum alumni, calcar addidit, ut similiter post ipsum in oratoriam descendere arenam constituerint, periculum facturi, quid valeant humeri, quid ferre recusent. In illis

I.

CHRISTIANVS SALOMON SCHRÖDER, *Schenningensis*,
Oratione romana evincet: *Noctentissimam Studiorum remoram esse Secordiam.*

II.

IOHANNES HENRICVS KOCH, *Schenningensis*, Chria explanabit latina illam Ciceronis sententiam: *Solem e mundo tollere videntur, qui tollunt amicitiam.*

III.

CLAMER IOHANN. FRIDERICVS SCHNEIDER, *Weglebia-halberstadiensis*, Encomium urbis *Hierosolymæ*, cuius lamentabilis *πανελεθρία* haud ita dudum in publico Christianorum cœtu repetita, Sermone latiali enarrabit.

IV.

CHRISTIANVS WILHELMVS FREYENHAGEN, *Sommersburgo-Magdeburgicus*, Chria latina hoc Ciceronis illustrabit effatum: *Conscientia bene acta vita, multorumque benefactorum recordatio, incundissima est.*

V. IOHAN-

V.

IOHANNES CASPAR STRUVE, *Scheningensis*, illud Pit-
taci, Philosophi mitylenæi, scitum: τὰς μεθύοντας πλείω ζημίαν
δεῖ ἀποτίνειν τῶν νηφόντων, Chria proponet latina.

Agite igitur Vos, genuini bonarum literarum Fautores, quot-
quot in ullo rem scholasticam habetis pretio, (ceteros enim nil
moramur) agite, inquam, & hanc panegyricin oratoriam honorifica
vestra haud gravatim condecorate præsentia. Date, me exorato-
re, parvam exigui temporis usuram, unam videlicet atque alteram
horam, honestis optimorum adolescentium conatibus. Addite
isthoc pacto novellis Oratoriæ tironibus stimulos ad ipsam solici-
tius colendam. Gratulabimur eapropter nostrum sibi *Anna-Sophia-
neum*: gratulabuntur ipsæ sibi Musæ, tantum hunc amorem laudi-
bus debitis elaturæ, grataque semper memoria culturæ. Quodsi
hora IX. Vos in acroaterio habebimus præsentes, opera dabitur,
ut intra undecimam, prandio a plerisque destinatum, licet Musi-
corum admixti fuerint numeri, finita sint omnia. Nos, eum fa-
vorem in magni ponentes loco beneficii, summa nitentur ope, ut
quocunque tempore ac qualibet ratione id demereamur, preca-
turi interea loci, ut res omnium ex voto succedant & feliciter!

Dabam Scheningæ d. XXI. Septembr. anni a re-
stituto hominum genere
MDCCXX.

